

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ І ЗАРУБІЖНОЇ КУЛЬТУРИ, ОСВІТИ Й НАУКИ

УДК 316.3(477):176

Володимир Кравець

ТРАНСФОРМАЦІЯ СЕКСУАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У статті зроблений аналіз цінностей сексуальної культури сучасної молоді, їх історичної детермінованості наслідками сексуальної революції 1960–1970-х років. Показано процес звільнення українського суспільства від сексуальних забобонів та заборон, плюралізм у сприйнятті міжстатевих стосунків, відзначено реабілітацію нерепродуктивної сексуальності. Проаналізовано відмінності в реалізації ідей сексуальної революції на Заході та в Україні, відмічено основні тенденції в розвитку сексуальних цінностей на сучасному етапі становлення незалежної України. Поставлені завдання актуалізації формування сексуальних компетентностей учнівської молоді.

Ключові слова: сексуальні цінності, сексуальна революція, індивідуалізація сексуальності, плюралізм, ресексуалізація жінок, моносексуальність, проституція, десакралізація кохання.

Цінності сексуальної культури – це орієнтири і регулятори сексуальної активності, що склалися історично, прийняті соціумом і сприймаються як духовно-моральні ідеали, орієнтири, імперативи й норми, що виконують низку важливих функцій: відображення в суспільній свідомості і громадській думці людей пріоритету і значущості того чи іншого прояву сексуальної поведінки в даному соціумі; узгодження сексуальних намірів, бажань, почуттів і дій з реальностями оточуючого світу і конкретним соціальним середовищем; ідентифікація з іншими соціальними групами, що допомагає опанувати різні види сексуальної активності та статевої поведінки; тощо [1].

Цінності – поняття суб'єктивне: те, що цінне для одного, може виявитися зовсім неважливим для інших. Але все-таки, в сексуальній культурі є загально визнані цінності, з якими якимось співвідноситься сексуальне життя практично кожної людини. Це, передовсім репродуктивні (відчуття себе продовжувачем людського роду); біологічні (формування поведінки, властивої своїй статі, гендерні прояви, обумовлені різним гормональним тлом чоловіків і жінок, зовнішня привабливість, сексуальне здоров'я); гедоністичні (задоволення, пов'язані зі сексуальними переживаннями і діями); естетичні (оспівування прекрасного в коханні і статевих стосунках); етичні (для кожного народу і епохи свої, але скрізь присутні цінності, що свідчать про те, яка сексуальна поведінка гідна і яка негідна); історичні (наприклад, кохання – стан, який мабуть не був відомий людському співтовариству на ранніх стадіях розвитку); релігійні (кожна релігія по-різному ставиться до сексуальності та статевого життя) цінності.

Сексуальні цінності культурно диференційовані в історії розвитку етносу, тому високоморальне для одних популяцій, глибоко несприйнятне для інших, а

те що є нормою і законом в одній країні, може викликати непорозуміння і протест у мешканців іншої держави. Наприклад, у слов'ян, що брали жінку в дружини, було прийнято освідчуватися їй в коханні, а в папуаського племені манус в лексиконі немає навіть синоніму чи іншого поняття, що означає це почуття. Арабська жінка минулих століть спокійно займала місце в гаремі, а сучасна мусульманка в багатьох цивілізованих арабських країнах все частіше не бажає поділяти свого коханого з іншими жінками. А у християн це просто несприйнятно.

Окрім загальнолюдських цінностей є ще й цінності певних груп (єдиновірців, представників однієї професії, конкретної сім'ї тощо), або так звані соціальні цінності. Наприклад, серед молоді відмінності в ставленні до дошлюбних сексуальних стосунків між юнаками і дівчатами не такі суттєві, як у старшого покоління, де серед жінок значно більше тих, хто засуджує їх, ніж серед чоловіків. Найчіткішу позицію в цьому питанні проявляють молоді люди мусульманського віросповідання, найменш чітку – невіруючі. Молодь, що проживає в мегаполісах, значно частіше визнає дошлюбні стосунки, як норму, ніж молодь, що проживає в невеликих селищах. Оскільки кожне суспільство має не одну, а кілька різних сексуальних культур чи субкультур, остільки чоловічі сексуальні цінності відрізняються від жіночих, молодіжні від “дорослих”, побутові – від офіційних тощо.

Аналізуючи цінності сексуальної культури, необхідно мати на увазі і вплив релігії на їх формування. Ті світові релігії, котрі спираються на глибше язичницьке коріння (наприклад, іудаїзм), зберегли цікаві традиції з підтримки сексуального інтересу всередині сім'ї, а в християнстві цього немає. Не дивно, що останнім часом молоді люди все частіше звертаються до інших джерел, де сексуальна культура більш виражена (наприклад, східні філософські напрямки – індуїзм, буддизм), де можна все-таки знайти способи підтримки сексуального потягу, сексуальної активності сім'ї. А позиція християнства “стерпиться-злюбитися”: аби були діти, а ваші сексуальні стосунки мало кого цікавлять – смертний вирок сексуальній культурі. Тобто релігійні цінності сексуальної культури теж повинні враховуватися дослідниками при вивченні даної проблеми.

Звісно, біологічні, соціальні, етичні, естетичні, релігійні цінності сексуальної культури не існують у чистому вигляді. В будь-якому культурному феномені вони взаємообумовлені і діалектично пов'язані, тому більш точна аксіологічна характеристика цих норм дає змогу говорити про них, як про різні аспекти будь-якого соціального явища, що становлять його сумарну цінність. В сучасну епоху цінності формують ставлення до розмаїття проявів сексуальної культури на основі принципів демократії, рівності прав і толерантності до інших культур.

Цінності сексуальної культури будь-якого суспільства підкріплені відповідним дотриманням прав людини при реалізації сексуальності, а саме правом на сексуальну недоторканість, яке виключає всі форми сексуального примусу, експлуатації і зловживань в будь-який час і в усіх життєвих ситуаціях; правом на свободу і безпеку в розпорядженні власним тілом, яке включає можливість для людини розпоряджатися власним тілом заради отримання насолоди; правом на сексуальне здоров'я, яке включає доступність для людини всіх ресурсів, необхідних в справі здійснення діагностики ВІЛ/СНІДу та інших захворювань, що передаються статевим шляхом; правом на всебічну вичерпну сексологічну освіту впродовж усього життя; правом на вільні стосунки, що означає можливість укладати шлюб чи перебувати поза шлюбом, розривати його чи дотримуватися інших форм сексуальних стосунків; тощо [2].

І, нарешті, у кожного індивіда є свої особисті цінності, пов'язані зі сексуальністю (ставлення до нетрадиційної орієнтації, зрадам, певним видам сексу тощо).

Сексуальні цінності в Україні та світі суттєво змінилися з кінця 1960-х – 1970-х років, часу так званої сексуальної революції, поширенню явищ якої сприяв підрив низки соціальних обставин, що включали: панування чоловіків у публічній сфері; подвійний стандарт у статевій моралі; наявність у суспільній свідомості розподілу жінок на "чистих" (ті, що в шлюбі, чи готові до нього) і "нечистих" (проституток, наложниць тощо); розуміння статевих відмінностей як заданих Богом, природою чи біологією; визначення жіночих бажань і дій як темних чи ірраціональних; статевий розподіл праці. Їй же сприяли наступні фактори: доступність протизаплідних засобів, протест молоді, боротьба жінок за свої права і більша відкритість в суспільстві як при обговоренні сексу, так і в його проявах.

Серед позитивних тенденцій сексуальної революції можна відзначити наступні: прорив інформаційної блокади; інтенсифікація наукових досліджень у сфері статі і сексуальності; широта суспільних дискурсів; масова статева просвіта; розкріпачення особистості. Деякі з цих змін мають позитивні сторони. Наприклад, більшість підлітків стали відвертішими і чеснішими щодо сексу і можуть спокійно говорити про нього. Це сприяє більшій задоволеності сексуальним життям. Нова мораль принесла зі собою також окремі позитивні зміни в сексуальних установах і поведінці. Дослідники реєструють все зростаючу свободу, особливо для дівчат, і той факт, що сучасне суспільство допускає плюралізм поглядів на сексуальну мораль. Зараз люди здатні проявляти терпимість і сприймати не один стандарт сексуальної поведінки, а їх багатоманітність.

Для системи сексуальних цінностей, що склалися під впливом сексуальної революції властиве наступне:

1. Відбувалася індивідуалізація і приватизація сексуальності, здійснювався перехід від зовнішнього соціального контролю до індивідуального саморегулювання; звільняючись з-під влади церкви, сім'ї, держави, сексуальність включається в систему індивідуальних, особистих цінностей.

2. Секс перестав бути лише інструментом продовження роду, у нього тепер інші завдання – від отримання задоволення до піднесення самооцінки. Сексуальна насолода визнається позитивною соціальною і культурною цінністю і включається не лише у побутову, але й у високу культуру.

3. Покоління за поколінням батьків намагаються відсунути строки початку статевого життя своїх дітей, а покоління за поколінням дітей прагне їх зробити більш ранніми. І в останнє десятиліття все більше виявляється перемога останніх – відбувається зсув початку статевого життя до більш раннього віку. Хлопчики й особливо дівчатка орієнтуються здебільшого не на романтичне кохання, не на цінності сім'ї, а на "сексапільність" і "безпечний секс". Легко переступивши грань цнотливості, підлітки виявляються психологічно готовими до переступання інших граней.

4. Демократичне суспільство відмовляється від жорсткої регламентації й уніфікації сексуального життя, віддаючи перевагу плюралізму і толерантності. Серцевина плюралізму – це толерантність до широкого діапазону вибору. Сексуально-еротична техніка, мотивація, вікові межі, кількість і навіть стать сексуальних партнерів все частіше визнають приватною справою індивіда чи пари.

5. Одним з ключових явищ сексуальної революції дослідники називають ресексуалізацію жінок (Е. Гідденс, 2004; С. Голод, 1999; І. Кон, 2004). І. Кон констатує: "Сексуальна революція другої половини ХХ ст. на Заході була передовсім жіночою революцією" [3, с. 184]. Соціально незалежна, економічно самостійна жінка з надійними засобами контрацепції вільніше визначає свою сексуальну ідентичність, стиль життя і еротичні переваги. Внаслідок цього зростає жіноча сексуальна активність та ініціатива в розвитку стосунків. Жінки

XXI століття не мають наміру чекати, доки на них звернуть увагу: вони самі прагнуть вибирати чоловіків, що відповідають їх очікуванням і уявленням.

Сьогодні відсоток жінок, яким властива сексуальна холодність і аноргазмія, стає все меншим. Звісно, ні анатомія, ні фізіологія не стали іншими. Однак сучасні жінки проявляють значно більше активності в стосунках з протилежною статтю. Вони стали ініціативнішими, відкрито демонструють свою зацікавленість в інтимній близькості, знайомляться з еротичною літературою та фільмами. Зокрема це пов'язано з тим, що жінки переймають чимало елементів традиційної чоловічої поведінки і світогляду, а отже, в якійсь-то мірі засвоюють і стереотипи чоловічої сексуальності. Відповідно до даних порівняльно-історичного аналізу динаміки сексуальної поведінки, установок і цінностей за останні півстоліття виявляється повсемісне різке зменшення поведінкових і мотиваційних відмінностей між чоловіками і жінками у віці сексуального дебюту, кількості сексуальних партнерів, прояві сексуальної ініціативи, ставленні до еротики тощо.

Це певним чином впливає і на чоловічу сексуальність. Чоловік не може тепер розглядати жінку просто як об'єкт задоволення своїх сексуальних потреб. Вона претендує на роль партнера, суб'єкта, а не об'єкта. Позичі "верх"- "низ", "хазяїн"- "слуга", "пасивний"- "активний" перестають сприйматися як гендерно-марковані і адекватні в основному як варіант експериментування, пошуку. Сучасні чоловіки майже не поступаються жінкам в турботі про власне тіло, охоче виставляють його напоказ, витрачають величезні кошти на косметику, що раніше вважалось неприпустимим тощо.

6. Іншим базовим елементом сексуальної революції Е.Гідденс вважає легітимізацію гомосексуальності і зростання політичної і культурної активності сексуальних меншин [4], що зміщує акценти з репродуктивної функції сексуальності на комунікативні і гедоністичні. Зростає терпимість української молоді щодо сексуальних меншин. У нашому опитуванні, більшість з респондентів – студентів університету або віддають перевагу формулі "Кожний має право жити так, як хоче" (41,8%), або байдужі до представників сексменшин (18,8%). І лише менше 40% респондентів мають певну, позитивну чи негативну, думку на цей рахунок – 35,5% вважають: те, що сексуальні меншини відкрито заявляють про себе, підриває моральні основи суспільства, а 3,9% ставляться до гомосексуалістів і лесбіянок позитивно, вважаючи, що вони такі ж люди, як і всі. Таким чином, сучасне суспільство звільняється від сексуальних заборон: сьогодні в нормі не лише гомосексуальність, але і бісексуальність, моносексуальність. Свінгерство, свінгінг, обмін партнерами, груповий секс, що колись лякали обивателів, тепер називаються депатологізацією сексуальної поведінки. Сьогодні всі форми сексуальної активності дозволені, за винятком хіба педофілії.

Сьогодні все частіше можна почути про феномен моносексуальності, коли людина займається сексом сама зі собою. Ще донедавна всі знали, що це збочення, що це обов'язково якийсь невротик, який не може знайти партнера. Але коли провели дослідження на предмет поєднання моносексуальної активності і гетеросексуальної практики, виявилось, що у тих, в кого багато моносексу, кращими є і гетеросексуальні стосунки. Вони стабільніші, дають більше задоволення, в них входить певний креативний потенціал, тобто це не конкуруючі сили, не гідравлічна компенсація подружнього сексу в якомусь збоченстві, а достатньо доповнювальна одна одну історія.

7. Наявність інтимних стосунків поза шлюбом у багатьох українців стала визнаним фактом. Більшість нових явищ поступово стала вважатися нормою, відпала необхідність приховувати власні "гріхи". Суспільством з радістю була сприйнята думка, що секс без кохання і поза коханням корисний для здоров'я як чоловіків, так і жінок. Статеві контакти стали різноманітнішими і багатшими. І

якщо раніше ініціатором позашлюбної близькості виступав чоловік, то тепер у половині випадків лідером у стосунках стає жінка.

8. Сексуальна революція визначила сексуальність як сферу вільного, необмеженого пошуку. Сучасна людина сама визначає межі можливого в сексуальній поведінці, виходячи з принципів взаємної відповідальності і добровільної згоди. На відміну від недавнього минулого, коли сексуальність розглядалась у рамках жорстко фіксованих бінарних опозицій (гетеро – гомо, шлюбна – позашлюбна, нормальна – збочена і т. п.), в яких другий полюс був заданий як “неправильний”, сучасна культура, а за нею і наука, розуміють сексуальність як щось пластичне, гнучке, плинне і рухливе: “пластична сексуальність” Ентоні Гідденса, “плинне кохання” Зігмунта Баймана, “сексуальна плинність” Ліси Даймонд.

Разом з тим, зняття заборон, культ сексу тягне за собою втрату гостроти переживань. Те, що загальнодоступно, не може стати предметом пристрасті. Висока мобільність створює ситуацію ненадійності та соціальної визначеності. Все частіше говорять про десакралізацію кохання, яке перестає бути таїнством (цинічне ставлення до цнотливості, першої шлюбної ночі, сурогатне материнство, порнографія). У молоді секс стає частиною процесу залицяння, швидше супроводжуючи “закоханість”, ніж будучи її наслідком. Причиною пошуку сексуальних відчуттів є не самий статевий потяг, а так званий “тактильний голод” – потреба заспокоєння хворобливої самотності. Діти шукають обійм, поцілунків, втіхи, близькості, чого не було вдома.

9. З відокремленням сексуальності і репродукції відбулась реабілітація і нормалізація нерепродуктивної сексуальності (мастурбація, оральний секс, інші сексуальні техніки, що не ведуть до запліднення). Ефективна контрацепція дає змогу людям, передовсім жінкам, займатися сексом, не побоюючись зачаття. З іншого боку, генна інженерія створює потенційну можливість продукувати потомство “у пробірці”, з наперед запрограмованими спадковими даними, без сексуального спілкування і навіть особистого контакту батьків, розширення сфери індивідуальної репродуктивної свободи (наприклад, загрозу депопуляції, замість звичного перенаселення, або зміна необхідного співвідношення статей, якщо “всі” раптом захочуть народжувати хлопців). Відомі успіхи науки в питаннях клонування. Завдяки досягненням медицини, особливо сексофармакології суттєво розширюються вікові рамки сексуальної активності.

10. Одним з найпідступніших наслідків сексуальної революції стала можливість переконувати людей у тому, що секс не є питанням моралі. І якщо сьогодні існують проблеми, пов’язані зі сексом – чи то венеричні захворювання, чи небажана вагітність, – їх називають соціальними проблемами чи проблемами здоров’я, і дуже рідко – моральними проблемами. Сексуальна революція усунула моральні основи, що традиційно існували у сексуальній поведінці, в ім’я звільнення всіх людей від деструктивного придушення сексуальності.

11. Нова сексуальна культура знімає антиномію: моральний секс – проституція. З її візії, однаково морально мати секс і без матеріальних вигод, і з матеріальними вигодами. Інший момент нової сексуальної культури – це широкий розвиток міжвікового сексу. Окрім цього, ідеологія нової культури твердить, що позашлюбний секс шлюбіві не шкодить, і що такий мотив розлучення як “подружня зрада” сам собою повинен відпасти. Зростає терпимість молоді до проституції.

12. Важливі зрушення відбуваються у сфері сексуальної моралі. Хоч моральне регулювання й оцінка сексуальних стосунків не зникають, вони стають гнучкішими і реалістичнішими. В результаті, по-перше, зменшується розрив між повсякденною, побутовою та офіційною мораллю і, отже, стає менше лицемірства. По-друге, звужується коло явищ, що морально оцінюються.

Кількість і тип сексуальних партнерів, конкретні сексуальні техніки поступово стають винятково справою особистого вибору. Найважливішим критерієм моральної оцінки сексуальних дій і стосунків стає їх добровільність.

13. Соціальні трансформації в українському суспільстві обумовили зміни основних характеристик дошлюбних сексуальних стосунків молоді, котрі проявляються в наступному: шлюб втрачає роль нормативного регулятора сексуальних стосунків, внаслідок цього вступ в шлюб перестає бути безумовною нормою, що задає стандарт поведінки; нормативна модель шлюбу змінюється широкою різноманітністю життєвих стилів і альтернативних шлюбних моделей; сексуальність, відокремлена від шлюбу і репродукції, набуває важливе значення в житті як чоловіків, так і жінок; зростають очікування і вимоги юнаків і дівчат не лише один до одного, але і до сімейного життя, його сексуальної складової.

14. Сексуальна революція призвела до еротизації шлюбу, але одночасно і знецінила його. Статеві контакти перетворились у своєрідний спорт, позбавлений особистісної залученості. Але зняття заборон, культ сексу тягне за собою втрату гостроти переживання. Все більше молодих людей стає учасниками руху чайлдфрі (англ. child-free – вільні від дітей). Уникання відповідальності за продовження роду приводить до думки про нову ознаку інфантильності сучасного суспільства.

15. Разом з темпами технологічного прогресу в Україні зростає і ступінь “сексуалізації” засобів масової інформації та реклами, всі глядачі, читачі яких бажають знати, як виглядати привабливіше, стрункіше і сексуальніше за допомогою різноманітних засобів. Секс, не обмежений ніякими нормами моралі, став загальним культом публічної комунікації. ЗМІ заповнилися лавиною інформації порнографічного характеру. Скрізь – на вуличних рекламних щитах, на стінах будинків, торгових вивісках і в транспорті можна побачити зображення і надписи зі сексуальним підтекстом чи відверті і грубі демонстрації оголених чи напівоголених тіл. (Ось остання реклама: фірма з виготовлення бетону рекламує свою продукцію, зобразивши на рекламі напівоголену жінку, біля якої напис: “біля мене швидко твердіє...”; А ось інша реклама: рекламують сосиску в тісті – зображено еротичну жінку, яка еротично смакує цей продукт, натякаючи на оральні ласки).

Ще більше ліберальних засад вніс у суспільне життя Інтернет, який радикально впливає на зміну інформаційної ситуації в усіх сферах життя, включаючи сексуальність. Інтернет змінює межі молодіжної сексуальності, надаючи підліткам можливість ставити запитання й експериментувати з різними ролями. Це – швидкодіюче, анонімне і менш контрольоване інформаційне середовище, що надає широкі можливості й одночасно пов’язане з небезпекою. Батьки повинні зрозуміти це і проявити зацікавленість.

Становлення незалежної України засвідчило те, що, не дивлячись на всі репресії і соціальну ізольованість від Заходу в роки радянщини, основні тенденції динаміки сексуальної поведінки тут ті ж, що й там – більш раннє сексуальне дозрівання і пробудження еротичних почуттів у підлітків; зниження віку сексуального дебюту; соціальне та моральне прийняття дошлюбної сексуальності і співжиття; послаблення “подвійного стандарту” різних норм і правил сексуальної поведінки для чоловіків і для жінок; емансипація сексуальної мотивації від матримоніальної; зростання кількості розлучень, дошлюбних і позашлюбних зачаття і народжень, підвищення інтересу до еротики, підвищення сексуальної активності; звуження сфери забороненого в культурі й зростання суспільного інтересу до еротики; ріст терпимості щодо девіантних форм сексуальності; зростання розриву між поколіннями у сексуальних установах, цінностях і поведінці; тощо. В тому ж напрямку еволюціонували і ціннісні орієнтації українців.

Відмінність між Україною та Заходом полягає в хронологічних рамках розвитку і мірі усвідомлення суспільством змін, що відбуваються. В демократичних країнах Європи зрушенням в сексуальній поведінці передували зрушення в соціальних установках, які виражалися і обговорювалися публічно. В Україні на побутовому рівні ситуація аналогічна. Однак цензурні заборони (особливо раніше) і відсутність професійного дискурсу (сьогодні) перешкоджають усвідомленню цих зрушень, які через це видаються несподіваними і катастрофічними, а часом і насправді стають такими.

Сексуальна революція в Україні, на відміну від західних країн, відбувалася в умовах медичної та сексуальної неосвіченості не тільки підлітків, а й дорослих, нерозвиненості служб планування сім'ї, відсутності підліткової гінекологічної служби, стала радше революцією інформаційною, ніж за сутністю. Вона створила райдужний міф про секс, змодельовала нереальний ідеал загальної сексуальної задоволеності, проповідуючи ідею якогось чарівного сексуального раю. І, як завжди в таких випадках, породила масу невиправданих очікувань.

Основними тенденціями розвитку цінностей сексуальної культури в Україні сьогодні стають: вульгаризація, зведення складних любовно-еротичних почуттів і переживань до примітивної і стандартної сексуальної техніки; комерціалізація, надприбутки секс-індустрії, що не має нічого спільного ні з етикою, ні з естетикою, ні з педагогікою; вестернізація (орієнтація на західний порноринок) тощо.

При всіх позитивних наслідках сексуальної революції варто зупинитися і на її негативних наслідках. Сьогодні все частіше йдеться про так звану агедонію. У своїй праці “Сексуальність в XXI столітті” відомий вчений І. Кон відзначає, що “новий стиль сексуальних стосунків знімає одні психосексуальні проблеми і трудності, але породжує інші. Наймасовішою сексуальною проблемою XXI століття буде нудьга, відсутність сексуального бажання. Люди мають всі соціальні та фізіологічні передумови для занять сексом, але їх просто не тягне до нього” [5].

Людство вкрай незадоволене своєю сексуальною поведінкою. І це в той час як поліпшується рівень життя, толерантність, сексуальна свобода, доступність, якість продукції секс-індустрії. Виходить парадоксальна тенденція: з одного боку – має місце розвиток сексуальної культури, сексуальна лібералізація, депатологізація сексуальної поведінки, а з другого, – тотальна десексуалізація населення. Коли секс заборонявся, у людей грала уява. Коли про секс не говорили – він ставав найвищою насолодою. Колись не було якісних презервативів, інтимної білизни, еротичних парфумів тощо. Але було головне – бажання, пристрасті, лібідо. Сьогодні все є, про секс говорять на кожному кроці, інтимні послуги – скрізь. Коли секс скрізь, це означає ніде, він розмивається. Не випадково, психологи б'ють тривогу – молодь втрачає інтерес до сексу. Виявляється, секс цікавий лише тоді, коли він табуований. А коли на обкладинках глянцевого журналу пишуть “Як спокусити чоловіка за вечір” чи “Путівник по ерогенним зонам жінки”, секс для молоді більше не заборонений плід, не виклик, не засіб оживити своє існування. Саме через це в наші дні все частіше говорять про деволуцію (згортання) сексу, про відсутність романтики в стосунках людей, які щойно познайомилися і вступають у статеві контакти.

У стосунках між чоловіком і жінкою щезла таємниця і настала надмірна відкритість, що спрощує стосунки. Краса і молодість перетворились у звичний товар, причому такий, що швидко псується, і перестали бути об'єктом сексуального бажання. Винятково важливою формою сексуального задоволення, особливо для підлітків стає віртуальний секс. Як і будь-яке нове явище, це загрожує небезпекою, передовсім – можливістю відриву від дійсності і переходу з реального життя у віртуальне. Сьогодні з'явилися і деякі інші проблеми.

Зростаюча сексуальна активність супроводжується збільшенням розповсюдженості хвороб, що передаються статевим шляхом, кількість позашлюбних дітей, абортів і позашлюбних вагітностей. Це відбувається через те, що, не дивлячись на зростаючу сексуальну активність, більшість молодих ще не навчилися регулярно і відповідально користуватися ефективними методами запобігання вагітності чи захворювань, що передаються статевим шляхом.

При всій гіпертрофованості безсоромна сексуальність чомусь не стала об'єктом поглибленого вивчення. На жаль, як небажана тема вона випадає з поля зору учених. А ось у цинічних ділків мас-медіа вона виходить на перше місце як важлива стаття прибутку і ефективний важіль маніпулювання масами. Стимулюючи нездоровий сексуальний інтерес при допомозі порнографії і порнолітератури, ЗМІ і недалекі політики наносять величезної шкоди населенню, особливо дитячій та юнацькій психології і моралі. І йдеться не стільки навіть про звичку молоді до нездорового проведення вільного часу і появу залежності від неприродних сексуальних задовольень, скільки про серйозну небезпеку масового одурманення в результаті дефектного розвитку свідомості і розумових здібностей молоді.

Ще у 1926 році в СРСР вийшов посібник “Сексуальна педагогіка” за редакцією професора О. Бляшка. В передмові до посібника В. Смирнов зазначив: “Робітничий клас повинен спустити з-під небес сексуальну функцію людини, позбавивши її хибної ідеалізації, розглядаючи її як найреальнішу біологічну функцію, з іншого боку, він повинен і підняти її з тієї жажливої клоаки, в яку її загнали звичай та економічні умови буржуазного суспільства, зробивши її нормальним суспільно-здоровим явищем” [6; 4]. Пройшло майже сторіччя, а цитата не втратила своєї актуальності.

Цінності сексуальної культури в Україні до сьогодні формуються стихійно і безсистемно з випадкових і нерідко недобросовісних джерел типу слухів, пліток, анекдотів, святенницьких повчань, просвітницького словоблуддя, стихійного емпіричного досвіду сексуальних стосунків, брутальної бульварної преси, порнографічних фільмів, зазвичай, нудної науково-популярної та пара-наукової літератури.

Світ увійшов в нову цивілізацію – цивілізацію еросу. Діти і молодь виховуються в світі, в якому не цінуються фільми і книжки без еротичних сцен, у світі, в якому реклами повні еротичних підтекстів, кіоски – молодіжної преси з еротикою, а інколи – й порнографією. Для нього характерна глобальна еротизація. Вийшовши з підпілля, секс зробив колишніх радянських людей дещо іншими. Про секс почали говорити, пов'язані з ним проблеми почали обговорювати, секс почав диктувати суспільству нові правила життя. А це привело до суттєвих змін інституту шлюбу, норм культури та смаків людей.

Однак, не дивлячись на актуальність формування нових підходів до сексуальної соціалізації молоді, в українському суспільстві не спостерігається й натяків на ознайомлення юнаків і дівчат зі сексуальною абеткою, не кажучи про сексуальну культуру. Саме тому в державі має нарешті постати організована і цілеспрямована система сексуальної соціалізації вітчизняної учнівської молоді. Це, передовсім, формування сексуальної компетентності, ознайомлення з системою сексуальних цінностей, виховання здатності й готовності людини ефективно і оперативно вирішувати сексуальні завдання в конкретній ситуації на основі інтегрованих знань, предметних, в тому числі гігієнічних, навичок, особистого досвіду з міжстатевої комунікації.

Список використаних джерел

1. *Кащенко Е.* Основы социокультурной сексологии. Курс лекций / Е. Кащенко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 351 с.
2. *Декларація “Права людини при реалізації сексуальності”*, 1997 / Кащенко Е.,

Агарков С. Сексуальность в цивилизации: социогенез сексуальности. – М.: Ridero.ru., 2015. – 82 с.
3. Кон И. С. Подростковая сексуальность на пороге XXI века / И. С. Кон. – Дубна: Феникс, 2001. – 208 с.;
4. Гидденс Э. Трансформация интимности / Э. Гидденс. – СПб: Питер, 2004. – 208 с.;
5. Кон И. С. Человеческие сексуальности на рубеже XXI века / И. С. Кон // В поисках сексуальности / Под ред. Е. Здравомысловой и А. Темкиной. – СПб., Изд-во Дмитрий Булавин, 2002.
6. Бляшко А. Сексуальная педагогика / С. Бляшко ; пер. с нем. Е. Г. Лопатиной; под ред. В. Е. Смирнова. – М., 1926. – С.4.
7. Кравець В. П. Сексуальна педагогіка. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. – 320 с.

Владимир Кравец

ТРАНСФОРМАЦИЯ СЕКСУАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

В статье проанализированы ценности сексуальной культуры современной молодежи, их историческая детерминированность последствиями сексуальной революции 1960–1970-х годов. Показан процесс освобождения украинского общества от сексуальных предрассудков и запретов, плюрализм в восприятии межполовых отношений, отмечено реабилитацию нерепродуктивной сексуальности. Проанализированы отличия в реализации идей сексуальной революции на Западе и в Украине, выделены основные тенденции в развитии сексуальных ценностей на современном этапе становления независимой Украины. Обозначены задачи актуализации формирования сексуальных компетентностей учащейся молодежи.

Ключевые слова: сексуальные ценности, сексуальная революция, индивидуализация сексуальности, плюрализм, ресексуализация женщин, моносексуальность, проституция, десакрализация любви.

Volodymyr Kravets

TRANSFORMATION OF SEXUAL VALUES AT MODERN STAGE OF UKRAINE'S DEVELOPMENT

The analysis of sexual culture values of the modern youth has been carried out in the article, among which the commonly recognized values have been defined, namely, reproductive, biological, hedonistic, ethical and other values, their historical determination has been presented. Specific attention has been paid to the influence of sexual revolution of 1960–1970 on transformation of sexual values of the Ukrainian youth, the changes in sexual psychology of the sexes have been shown, the process of freeing from sexual biases and prohibitions among the members of Ukrainian society has been depicted, as well as pluralism in comprehension of sexual relationships and rehabilitation of non-reproductive sexuality have been singled out. At the same time, negative consequences of sexual revolution concerning the development of sexual values have been defined, namely, excessive sexualisation of mass media, the Internet and the advertising tools, decreasing of the young people's responsibility for the consequences of sexual behavior, increasing deviant signs of sexuality, spreading the phenomenon of anhedonia among young people etc. The differences in realization of the ideas of Western sexual revolution and those popular in Ukraine have been analysed, the principle tendencies in the development of sexual values at the modern stage of the establishment of independent Ukraine have been outlined. The tasks to topicalise the development of sexual competencies of the school age young people have been set.

Keywords: sexual values, sexual revolution, individualisation of sexuality, pluralism, resexualisation of women, monosexuality, prostitution, desacralisation of love.